

12-dik Szám.

N E M Z E T I
T Á R S A L K O D Ó

Martius 21dik napján 1837.

SZÉKELYEKRŐL KÖZLEMÉNYEK.

(Folytatás.)

XLVI.

*Az egész székelységbeli Főnép könyörgése
II. János választott királyhoz 1562 — 1571.*

*Sacra Regia Majestas, et Domine, Domine
Princeps nobis clementissimo!*

*Perpetuorum fidelium servitiorum nostrorum
in gratiam vestrae s. majestatis humillimam com-
mendationem.*

Felséges Kegyelmes Fejedelmünk! Gyakorlatossággal indított münköt az mi nagy szükségünk és nagy nyomoruságban való esetünk, Felségedet könyörgésünk által meglelnünk; mely nyomoruságba az község támadása 59) miá jutottunk, kiből nekünk bűnünk nincsen; műkönyörgésünket láttuk Felséged mindenkor kegyelmes szemei eleibe vette, kitől vártuk mindenkor az Felséged kegyelmességének hozzánk való megmutatását. Im most értjük cancellarius urunk ál-

59) Értetik a' székely községnek 1562dik évbeli zendülete.

tal az Felséged válaszát, mely válaszát értjük; kiben akarja Felséged megérteni Főnépeknek nevét és lakó helyét, melynek megértése mit hozzon, Isten után csak az Felséged szívének titkában áll. Im halljuk pedig kegyelmes fejedelmünk az Felséged erős végezését és parancsolatját: hogy országbeli hívei között nem akarja Felséged az mi nyomoru nemzetünköt is könyes tereh viselés alá vettetni ez jövendő hadakozásban is mint szinte az két nemzet atyánkfiait is; mely két nemzet között mi felette megnyomorodtak vagyunk az Felséged megmutatandó kegyelmessége nélkül; annak okáért most is alázatosan könyörgünk Felségednek: az hatalmas egy bizony Istennek szent fijáért méltóztassék kegyelmesben és világosban az mi hozzánk való kegyelmességét megmutatni ez jövendő reánk következő szolgálatnak előtte; hogy mi ezt az Felséged hozzánk való nagy kegyelmességét látván együl egyig az halálnak keserves voltát is kóstolhassuk szeretettel meg az Felséged hivsége mellett. Voltak pedig egy néhány rendbeli articulások is, kik felől az vízkereszti napban könyörgöttünk vala Felségednek; kinek mássa most is nálunk vagyon, melyről Felségednek semmi válaszát nem érthettük; könyörgünk ezen is Felségednek alázatosan: hogy vegye Felséged kegyelmes szemei eleibe, és méltóztassék Felséged azokról is kegyelmes választ tenni, mert mi mindenekről, Felségednek kegyelmes válaszát várjuk óránként.

Te Felséged alázatos

hívei:
egész székelységbeli
Főnép.

Im hon: ezek rend szerint az vízkeresztbeli, Fejérváratt való könyörgésünk, kikből Felségednek kegyelmes választ várjuk az Felséged kegyelmes igireti szerint.

Felséged kegyelmességéből minékünk az mi Székelységünk Főségének és Lófőségünknek kicsin jövedelmét, az az: hadnagyságunknak és birságunknak jövedelmét, birságból hasznát kegyelmesen megengedte vala; de mostan az Felséged köztünk való tisztartai nem akarják megadni és nem hagyják felszedni, hanem magoknak akarják tulajdonítani. Annakokáért most is könyörgünk, hogy Felséged kegyelmesen parancsolja azokat nekünk megadni, melyekről Felséged országával végezett articulust is adott vala.

Továbbá gyakorta szokott egy felperes bizván némelyünknek lelki ismeretiben, sőt még csak egyéb köz emberek lelki ismeretében is, dolgokat kezekbe kötni békességre, avvagy törvény szerint való megtartásra; mostan pedig kapitány uram ezektől megellenzett minket is, az községet is: hogy senkire senki dolgát ne kösse; se békességre, se törvénylátásra; sőt attól is megellenzett, hogy senki Főnép és Lófő, községet szolgáljon törvénybe. Maga ez minden nemzet között tisztességbeli embereknek megengedtetik; hogy pedig mi is az gonosz erkölcsű emberek közé ne számláltassunk: ne lenne Felséges Urunk nekünk is ebben tilalmunk, könyörgünk Felségednek.

Országával egyetembe Felséged végezett vala erről is, hogy kiknek az mi kevés földünkön lakóink vagynak birodalomunk alatt: azonképpen birnök mi es Felséged engedelmeiből, miképpen az nemesség birja az ő jobbágyit; mostan azokat is erőltetik az Várra való szolgálatra. Af-

felett az mely szolgálkat a' Felséged rövői az Felséged instructioja szerint nekünk szolgaságra hagytak, kikkel mi es Felségednek és országnak szolgálgatnánk, azokat is erőltetik az Vár-ra való szolgálatra. Könyörgünk Felségednek: Felséged kegyelmes engedelméből ezek maragatnának azon szolgálatunkra mint ez előtt.

Ebből is könyörgünk Kegyelmes Urunk Felségednek, hogy az kiknek az mi kevés földünkön lakók vagynak, azok házához annyi rész szántó föld-, szénafü- és erdőnek jutni kellene mint az Felséged szegényi közül, kit nem akarnak megadni. Maga az mi földünkön lakók is egyenlőképpen megrótattak az Felséged adójára az articulus szerint mint az egyéb köz Székelyek; könyörgünk Felségednek, hogy parancsolja azoknak is megadni.

Az mely faluban pedig részünk vagyon, ha annak az falunak valami makkos erdeje vagyon: az olyan faluban való földön lakóink és szolgálkatunk disznójokból, könyörgünk Felségednek, hogy tizedet ne vennének ott való részünknek igazsága szerint; mert az dézmások is még malacz korában megtizedelik.

Tovább Kegyelmes Urunk, miért hogy az két nemzetség: nemes és szász uraink mikor Felséged parancsolatjára gyűlésbe jönnek, az köztök való községtől szedetnek költségek; mert az gyűlésben közönséges ország javáról szoktak végezni, minékünk is azonképpen ez előtt közönséggel adatott költség az községtől hol két két pénz, hol három; mostan pedig kapitány uram nem adat az községgel; mi pedig a' Felséged parancsolatjára gyűlésbe nem tudjuk mint jöbessünk. Könyörgünk annakokáért Felségednek: Felséged parancsolna kapitány uramnak, hogy ez előbbi mód szerint szedetnék és adatnék költség, hogy jö-

hetnének az Felséged parancsolatja szerint a' mikor Felséged hívat gyűlésre.

Az Felséged Váraihoz foglalták sok Főuraink és Lófők örökségeket, szénafüket, szántóföldeket; kikért ez előtt is könyörgöttünk vala Felségednek, és kegyelmesen ígerte vala. Mostan is könyörgünk Felségednek: hogy parancsolja megadatni mind az udvarhelyi, mind az várhelyi házhoz foglalt örökségeket: Fő embereket és Lóföket 60).

XLVII. XLVIII.

Bocskai István és Báthori Zsigmond fejedelmek által 1605- 's 1591ben az udvarhelyszéki Székelyeknek adott kiváltságos levelek.

Nos Stephanus Bocskai de kis Maria, divina miseratione Transsilvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc. Adjuk emlékezetre mindeneknek, az kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben: hogy minékünk méltó tekintetünk lévén hozzánk való, és nyomorult hazánkhoz kész akaratjok és jó szívvel való indulatjokra az nemzetes, vitézlő és nemes, gyorsaságos Főuraknak, Nemeseknek, Lófejeknek, és közönségesen az egész Udvarhelyszékben lakó szabad Székelyeknek, melyet ők az mostani változásban készségekről megmutat-

60) Eredetileg találtatik Károly Fejérvártt a' püspöki könyvtárban (in codice m. s. authenticorum tom. I.) ezen indorsatioval: „Az egész székelységbeli Főnépnek alázatos könyörgések“; mikor íratott, annak napja 's éve nincs feljegyezve, de kétség kívül az 1562- és 1571-ik évek közti időszakban kellett iratnia, mert említi a' székely község zendületét, ez pedig 1562-ben történt; továbbá II. Jánoshoz intéztetik, 's ezen király 1571-ben halt-meg.

tanak; annak felette indultatván magunktól attól az kegyes indulattól, melylyel mindeneknek, valakik az mi jó akaratunkat és kegyelmességünket kívánják, minden engedelmességgel és jóval szoktuk magunkat mutatni; ebben azért őket biztatni, bátorítani és bizonyossá tenni akarók: hogy mind azokat az vétkeket, valamit ők vagy magok vagy más személyekben akar mi magunk ellen, akar egyéb rendbeli emberek ellen az zürzavar, háboru, sok változásokban, melyek az elmult tizenkét esztendőktől fogva Erdélyországát rontották, tudva vagy tudatlanul akarmi helyeken cselekedtek, vétettek vagy ártottak volna, mondom mindazokat mi ő nékik megengedjük, megbocsátjuk és semmivé teszszük — feledékenységre, mintha soha nem cselekedték volna, úgy veszszük. Sőt hozzájuk bőségesebb kegyelmességünknek megmutatásáért minden ő régi szabadságokban, privilegiumokban és terehviselésin kívül való állapotjokban, melyeket ő nékik az régi boldog emlékezetű magyar királyok, és Erdélynek mi előttünk való fejedelmi, nevezet szerint pedig az felséges Báthori Zsigmond fejedelem atyánkfia akarmi dolgokból, jövedelmekből és szabadságokból akarmi okon engedtenek 61),

61) Báthori Zsigmond azon nevezetes levelei közül, melyeket ő egy vagy más tekintetben udvarhelyszéki székelyeknek adott, 's az olvasó közönség még nyomtatásban nem olvashatott, egyik ez: „Nos Sigismundus Bathori de Somlyó, vajvoda Transilvaniae et Siculorum comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos ex humillima supplicatione agilium universorum Peditum nostrorum Pixidariorum in sede siculicali Udvarhely commorantium intelligamus: eosdem non solum in iis pagis, in quibus faciunt residentias, sed etiam in aliis vicinis jure haereditario ac emtitio, alioque justo titulo certas haereditates, domos utputa ac sessiones tam populosas quam desertas, item hortos, terras arabiles, foeneta, silvas et id

mi is mostantól fogván minden következő üdőkben épen és bántás nélkül megtartjuk, és egyebekkel is, valakiknek ahhoz közü volna vagy lehetne, megtartatjuk. Ilyen okon azért: hogy ők is mindgyárast legelső alkalmatossággal látván ez mi levelünket, fejenként szokott esküvéssel az mi hűségünkre kötelezzék magokat, és az mi dolgainknak és országainknak dolgainak jóvára 's előmenetelére tehetségek szerént való szolgálatjokat tökéletes hűséggel mi előttünk megmutassák. Mely szabadságokról való privilegiumlevelünket legelső jó alkalmatossággal megiratván nekik kiadjuk; a' miképpen hogy biztatjuk, bátorítjuk és bizonyossá teszszük őket az mi igaz ke-

genus alias habere; in quibus tam ab officialibus nostris, quam aliis Nobilibus ac Primipilis saepe numero absque omni juris processu turbarentur, magno ipsorum damno et injuria; praeterea nonnullos eos haereditatibus hujusmodi penitus destitui.

Quibus eorum difficultatibus volentes nos opportune prospicere, ut scilicet alacriores ad servitia nostra et regni esse possint; vobis egregiis, nobiles, agilibus Benedicto Mindszenty, capitaneo arcis nostrae Udvarehely ac judici regio, item vice judicibus regiis, nec non officialibus, cunctis etiam quorum interest sive intererit modernis et futuris, praesentium notitiam habituris harum serie committimus et mandamus firmiter: ut dictos universos Pedites nostros Pixidarios in praefata sede Udvarehely commorantes in eorum haereditatibus ubivis existentibus, juste videlicet et legitime ipsos concernentibus, ab eisdemque hactenus bono jure possessis nulla ratione impedire, turbare et damnificare praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali. Illis autem, qui haereditatibus destituuntur: juxta morem et consuetudinem earum possessionum, in quibus residentias faciunt, terras arabiles et foeneta per sortem dare et excidere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis. Datum in civitate nostra Alba Julia. Decima quinta mensis julii, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo primo.

Találtatik a' kolozsmonostori Konvent levéltárában.

resztyéni hitünkre az feljül megírt conditiok szerint ez mi pecsétés levelünk által, melyet dolgoknak jövődöbeli erősségére akarjuk hogy megtartsanak. Datum ex arce nostra Sáros Patak, die decima sexta mensis februarü anno Domini millesimo sexcentesimo quinto.

Stephanus Bocskai m.p.

M. Kathai m.p.
Cancel.

Simon Pécsi m.p.
Secret. 62).

XLIX.

Zetelaka egyezése 1703-ban Udvarhelyszékekkel.

CCU Cluj / Central University Library Cluj

Én gróf Pekri Lőrincz nemes Udvarhelyszéknek fő kapitánya adom tudtára az kiknek illik ez levelem által, hogy ennek előtte esztendővel felültetvén az elméjeket valakik az Zetelakiaknak, az nemes Széktől való elszakadásokat munkálód-ták, és adózásból az nemes Széktől való különböztetést; kit is midőn mindenütt az hol illet remonstraltam volna az nemes Szék régi regestrumiból, hogy a memoria hominum mindenkor a' nemes Székekkel együtt adóztak; commissiona-liter meg is parancsoltatott nékiek: hogy a' nemes Székhez redeálván, adózzanak együtt, és a' nemes Szék fő tiszteitől hallgassanak; az törvényeket appellatio által oda bocsássák; confugiáltanak méltóságos gróf Apor István uramhoz, hogy ő kegyelme őket quo meliori modo az ne-

62) Az eredeti levél után, mely Aranyas-szék levéltárában vagyon.

mes Székkal egyeztesse-meg; fogadván: hogy több senki biztatására az nemes Széktől elszakadni nem kívánnak; az minthogy méltóságos gróf Apor István uram tekintvén az Zetelakiaknak a-lacson állapotját, nékem mint nemes Udvarhelyszék fő kapitányjának szállott; hogy tekinteném meg elszegényedett voltokat és adózásoknak rendit esztendőnként hagynám 75 ökörről való adózásra; és eddig való restantiájokat az nemes Székkal engedtetném el. Mely méltóságos gróf Apor uram interpositioját mind én mind az nemes Szék nagy tekintetbe vévén, egyeztek-meg a' Zetelakiakkal e' szerént:

1-o. Valamig Isten ennél is nagyobb terehviseléstől megoltalmaz, adózzanak csak hetvenöt ökörről.

2-o. Ez idei, úgy mint 1703 esztendőbeli adójoknak csak felit administrálják; az más fele pedig, mivel az idő eltölt, elengedtetik minden naturalékkal együtt.

3-o. Az udvarhelyi vár építésére valamennyi fák, deszkák és zsendélyek kívántatnak, tőlök juxta valorem acceptaltassanak az ő quantumokban; melyet is az két fő tiszt parancsolatjára tartozzanak beszolgáltatni magok szekereken, marhá-jokon; ezen kívül az udvarhelyi tűzi fára nem erőltetvén őket, hogy ők az épületre való fát magok vecturázzák.

En is ellenben zetelaki királybiró: Tornai Mihály, eskütteimmel; Biró András tavalyi királybirója Zetelakának; Karácson György, mint az egész Zetelaka falvától erre az accordára plenipotentiaztatott személyek a' sokszor megnevezett mlgs gróf Apor István ur. ő nagysága mellettünk való fáradozását alázatosan köszönnvén, hogy mellettünk szegény emberekül könyörölvén kapitány ur, ő nagysága és az nemes Szék előtt

fáradozott: kötelezzük ő nagysága és tekintetes nemes Korda Zsigmond uram ő kegyelme előtt magunkat arra, hogy ezentúl az hetven öt ökörről, miglen tudniillik az generale quantum ez házán ez szerént lészen, igazán adózuok a' nemes Szék közé mind addig is, valameddig Isten (kitől ojjon ő szent felsége) nagyobb tereh viselésel nem látogatja szegény Székünköt. Az nemes Széktől való elszakadásunkat se privilegiumunk (65) színe alatt, se más utak és rendek alatt nem mun-

63) Bethlen Gábor fejedelem a' Zetelakiaknak 1622-ben privilegialis levelet adott volt, 's abban nekik többek közt ezen szabadságokat engedte: „Quod a modo deinceps successivis semper temporibus nullam a capitaneis, iudicibus vice iudicibusque regiis et reliquis officialibus sedis siculicalis Udvarhely modernis et futuris quoque pro tempore constituendis habeant dependentiam, nullamque in eisdem jurisdictionem exercent“ - - - - „Liberum sit illis pro voluntate et arbitrato ipsorum iudices ac duodecim juratos juxta morem et consuetudinem hactenus inter ipsos observari solitam eligere et creare.“ — „Universae causae, lites et controversiae infra valorem viginti quinque florenorum hungaricalium aestimatae ratione quorumcunque negotiorum, actuum medio eorum exortae in praesentia dictorum iudicum ac duodecim juratorum eorum agantur, prosequantur et terminentur; si vero eadem aestimationem viginti quinque florenorum excesserint, ibidem quidem promoveantur, sed si qua partium iudicio et sententia per eos ejusmodi in causa lata et pronunciata contenta esse noluerit: extunc per viam appellationis eadem in praesentiam provisoris, ac juratorum assessorum sedis judiciariae curiae nostrae albensis maturioris discussionis gratia transmittantur, ibique finaliter decidentur.“ - - - - „Si capitanei, iudices, vice iudicesque regii, officialesque saepe fatae sedis siculicalis Udvarhely, ac alii cujusvis status ac conditionis homines contra libertates et privilegia ipsorum ad aliquas contributiones, collectas, sive ingressionem et lustrationem bellicarum expeditionum eos adigere praesumerent, ob idque tam in personis quam etiam bonis suis turbare et damnificare niterentur: extunc ipsi incolae (possessionis Zetelaka) tam privilegia et libertates; quam etiam quaelibet bona quo-

kálódjuk; az nemes Széktől el nem szakadunk, hanem mint igaz széktagjai az nemes Székkal egyet értünk 's adózunk az feljebb megírt mód szerént, valameddig ezen nemes Szék is ezen contractushoz tartja magát. Melynek nagyobb bizonyosságára mind két részről adjuk ez kezünk irásával és pecsétünkkel erősített levelünket, ez alább megírt coramizáló méltóságos gróf ur. és tekintetes nemes Korda Zsigmond ur. előtt, sub amissione in ea parte privilegii. Datum in Bögöz, die 12a mensis junii 1705.

Gróf Pekri Lőrincz, nemes Udvarhelyszék-
fő kapitánya m.p.

Kénosi Zsigmond, nms. Sebesi Jób, nms. Ud-
Udvarhelyszéknek egyik varhalyszéknek egyik v.
v. király-birája m.p. király-birája m.p.

Biró András, tavalyi király-birája Zetelakának.
Tornai Mihály, mostani király-birája Zetelakának.
Karácson György, hűtös embere Zetelakának.

Ez mind az három egy manusra irattatott, mivel Tornai Mihály és Karácson György irni nem tudtak, de velem voltak.

Coram me comite Stephano Apor
de Al-Torja 64).

vis nominis vocabulo vocitata contra eosdem violentos turbatores et damnificatores defendendi habeant potestatis auctoritatem; ob idque nulli oneri et birsagio subiaceant, si se ipsos merito defendisse comperti fuerint.“ — Egyébiránt Bethlen ezen kiváltságos levelét, mely I. Apafi Mihálytól 1662-ben, I. Leopoldtól pedig 1701-ben nyert vala megerősítetést, csak azon Zetelakiaknak adta: „qui huic — privilegio consentiunt, et consensuri sunt.“ Ezen töredékek után — úgy gondolom — tisztán érthető a Zetelaka 's Udvarhelyszék közti egyezés foglalatlja.

64) Udvarhelyszék jegyző könyvéből.

L.

A gyergyói, alcsiki és kászoni esperességekben 1718- és 1719-ben pestis miatt elholtak száma.

Gyergyói esperességekben.

(Gyergyóban abban az időben csak 5 megyés templom volt.)

Szent Miklóson holtak meg	- - - -	713.
Szárhegyen	„ „ - - - -	564.
Ditróban	„ „ - - - -	668.
Al-faluban	„ „ - - - -	390.
Új-faluban	„ „ - - - -	274.

Fel-csíki esperességekben.

Somlyón holtak meg	- - - -	766.
Delnén	„ „ - - - -	329.
Szent-Miklóson	„ „ - - - -	348.
Szent Mihályon	„ „ - - - -	360.
Szent Domokoson	„ „ - - - -	302.
Szent Tamáson	„ „ - - - -	270.
N. Boldog Asszonyon	- - - -	774.
Rákoson	„ „ - - - -	686.
Oláh faluban	„ „ - - - -	344.

Al-csíki esperességekben.

Szent Királyon holtak-meg	- - - -	228.
Szent Imrén	„ „ - - - -	404.
Szent Simonon	„ „ - - - -	376.
Kozmásán	„ „ - - - -	806.
Szent Mártonon	„ „ - - - -	340.
Szent Györgyön	„ „ - - - -	1019.
Ménaságon	„ „ - - - -	360.
Mindszerten	„ „ - - - -	162.
Szent Léleken	„ „ - - - -	246.
Kászónban	„ „ - - - -	775.

Kászon Ujfaluban „ „ - - - - 207.

Summa 11509.

Életben pedig maradtak 13774 *)

közli:

Nagy Ajtai Kovács István.

É S Z R E V É T É L E K

Egy útas sétájára Fel-Gógygyról Vulkánig.

Az ezen esztendei Nemzeti Társalkodó negyedik számjában egy útasnak Fel-gógygyról egész Vulkánig tett sétája végzetét olvasván, csupán arra, a' mit ezen útas Erdély egyik igen tisztes mumiájáról, a' sziklán épült V. Hunyad váráról érinteni nem terhelhetett, némely szükséges jegyzeteket tenni czélirányosnak tanáltam, 's ezt annyival inkább, minthogy minden munkát, vagy munkácskát mely a' sajtó csikorgó nyomását, a' közönség kedvéért kiizzadta, méltán úgy tekinthetni; mint az Apelles kitett képét, melynek a' sarus is, legalább a' saruját fog szemit megbíráhatja.

Az érdeemes útaxó előadja azon leirni lehetetlen érzéseket, melyeket a' hunyadi vár meglátása keblében okozott; elő a' vendég fogadót az hol szállásolt, 's az hol, bizonyos Péchy urral megesmerkedni szerencséje volt; a' kasza tömlöcznél, mint az emberi lóhérlás raktáránál elfordított ábrázattal suhan-el; keresi a' Kapistranus prédikáló székét; felmegy a' ne boissza-néfélj toronyba 's éppen azon a' pavementumon, (no! a' téglák újabbak lehetnek) melyen az Hu-

*) Ezen laistromot kánonok és felszíki esperest Németh József N. Boldog Asszonyfalváról 1797-ben közölte volt hiteles kútfökből Aranka Györggyel.

nyadi János szent lábai lépdeltek (máshutt doedalusai, vagy montgolfieri mesterség nélkül nem is mehetett volna fel.) ki néz egy ablakon: leszáll a' képes terembe, onnan a' megszentelentett templomba, és pedig fedetlen fővel; ott a' jó vas árussal a' kalapját feltéteti, 's elolvassa a' „hoc opus fecit fieri, 's ebből áll v. hunyadi kalandja.

Engedjen-meg az érdemes útzó őszinteségemért, a' midőn legelőbb is azt jegyzem-meg; hogy a' vezetőjét nagyon rosszul választotta, és nem fog Péchy úr haragunni, ha amaz ösmeretes közmondást alkalmaztatom ide, hogy az érdemes útzó alig ha bogár után nem indult volt; 's köszönje, hogy elsiete a' kasza tömlöcznél, mert ott bizony vezetőjével együtt úgy járt volna mint a' vak a' kit világtalan vezetett. Péchy úr az ó századból köztudás szerént csak magát hozta által az új századba, és hogy tiszt volna a' hunyadi várban azon még az itt levő tarka sinoros hajduk is kételkednek. Jól teszi vala az érdemes útzó ha mást szállított volna meg, mert itt is vannak a' tudásért forró kebellet lángoló, az útast örömmel elfogadó, 's az irót kitért karokkal ölelő rokon lelkek és bár Európában egy épület fala is, temérdek vastagságával a' hunyadi vár falait feljül nem múlja, csak ugyan áthatott ezeken is a' jóltévő világosság!

Kár volt meg nem állapodni az úgy nevezett kasza tömlöcznél, mely soha sem volt más mint közönséges tömlöcz; mert megállapodásával 's csak egy nem kimélt tekintettel meggyőződött volna arról, hogy ezen keresztelés igen helytelen, és Péchy komája róvására legyen mondva, nem igaz! különben is, az annyira, és méltán magasztalt építő Hunyadiak karakterével, az oroszó gyilkosságnak oly hóhérlő eszköze, mint a' mesés kasza tömlöcz öszve nem férhetvén.

Más megmondotta volna azt is hogy a' Kapistranus prédikáló széke még áll, sőt a' képe is a' várbeli kápolnában szemlélhető; személyre vettette volna azon csiga grádicsot is, melynek mesterséges voltát, az egyébként valóságos eolusi postával utazott, 's Erdélyben a' kolozsvári és szebeni szalonkákánál egyebet figyelemre alig vett. don Miguel is bámulta; és a' melynek cifrázatját a' szépért élő 2 ángoly utazók is rajzolatban nem rég Albionnal megesmertették. Megmagyarázta volna azt is, hogy a' ne boissza pavimentuma és fedele új divatu, és csak 1825ből való; 's a' képek a' teremben három becsületes pesti zsidóknak a' Mausoleum regum Hungariae nevű közösesmeretű könyvből átvett szerencsétlen utánozásai. Megmútatta volna a' kútát, mely még a' várépítése idejében, 25 ölnyi mészsziklán keresztül fúratva, ma is egészséges vízával szolgál. Jobban megszámláltatta volna a' nagy terem veres márvány oszlopait, melyeknek számát az érdekes utazó négyre teszi, noha öt vagyon, melyek közt az ötödik, talán csak nem nőtt-ki a' földből, mióta utazónk elhagyott, mint a' gomba. Figyelmeztette volna arra is, hogy ezen terem soha templom nem lehetett, és annyival kevésbbé: minthogy köztudás szerént minden templomnak, akár Rómából, akár Augsburgból, akár Sveitzből vették is mintájokat, napkelet felé álló osztálya szokott lenni, sőt az hebreusoknál is a' szentek szente és a' görög templomok is így épültek; ezen terem pedig hosszú négyszegű. Megesmertette volna a' goth ízlésű ívek öszveütközéseit, az akkor élt, két testvér honi familiák czimereivel, melyek hasonlólag templomhoz nem tartozhattak. A' jó vásárust, mint emberséges tisztet úgy ajánlotta volna, azzal a' megesmertetéssel, hogy ő minden becsületes ember előtt

leszokta venni tiszteletből a' kalapját, de nógatás nélkül fel is teszi. Megmagyarázta volna azt is, hogy a' vár északi része a' nagy Hunyadi János merész építménye; a' napkeleti a' Hunyadi Mátyásé; a' déli a' Bethlen Gáboré; a' nyugoti pedig a' későbben megbélyegeztetett Zolyomié; de ha ezek, a' tudós sétáló úr előtt mind elrejtett igazságoknak maradtak, én arról nem tehetek.

Egy a' mi nevezetesen bosszantó: tetszett a' márvány szalát megszenségtelenítettnek nevezni, 's valyon miért? azért talán, hogy vasárlatlik benne? vagy hogy idegen ajku emberek is találtnak a' várban? akar így, akar úgy ezen kitétel igen merész, mert a' vas szerzi az áldott kenyeret még az óltárra is, és a' vas tartja fenn a' szabadságot! és valyon nem jobb-e az, a' midőn a' felséges kamara, ezen váratépségben tartja, 's annak épületeit czélarányosan használja, mint az, hogy pusztulásnak engedje, szállásul néhány évek után a' baglyoknak, és denevéreknek, mint sok nagyaink tettek? vannak ugyan idegen ajku tiszték is; de melyik hely az a' birodalomban, hová a' német nemzet bé nem özönlött volna? 's pedig eddig elő, alig ha kárunkra. Vagy tán a' vár kapuja feletti két fejű sas nem tetszet? az pedig bizony tetszhetett: mert ha csak ugyan szárnyas állatnak kellett oda szállani a' Hunyadiak hollója, vagy az iktári Bethlenek hattyuja után, bizonyosan legméltobban a' sas foglalta-el azoknak üres helyét! 's aztán megvallom, érdekesebb is az ilyen czímer, mint a' négy lábu állatokról vett, ha mindgyárt koronás farkas is lenne az, mint a' székely udvarhelyi, fájdalom! úgy neveztetni 's úgy is láttatni szokott vércse lakta csonka váron, mely czímer a' Zápolyák sanyaru korszakának bús hieroglyphicum. Szentgyörgyi Móricz.